

JAROMÍR KORČÁK

POPULAČNÍ VÝVOJ JIŽNÍCH ČECH

Jižní Čechy jsou nesporně regionální individualitou. Zakládá se především na koncentrickém reliéfu horního povodí Vltavy, jenž soustřeďuje život do ústřední roviny a odděluje jižní Čechy od okolních oblastí poměrně vysokými pruhy rozvodními. Komunikaci se středem Čech znesnadňuje soutěska střední Vltavy. Skalní podklad jižních Čech je žulový a rulový, takže se na něm mohly vytvořit jen půdy chudé vápníkem a tedy méně úrodné než v blízkém Polabí. Ani pískově-jílovité usazeniny třetihorních pánví jihočeských nedávají půdu zvláště úrodnou. Jižní Čechy jsou dobře zavlažovány, pro poměrně vysokou polohu tam byl původní prales souvislejší než v ostatních Čechách.

Taková krajina nelákala pravěkého zemědělce a jižní Čechy byly osídleny aspoň o dva tisíce let později než nižší a teplejší Čechy polabské. Proto v jihočeském obyvatelstvu scházejí ony nejstarší vrstvy pocházející z lesostepí na východě, které tvoří základ populace českých zemí. Jsou tedy jižní Čechy odlišné i svým etnickým složením. Jejich nejstarší obyvatelstvo pochází z vlhkého západu, kde zemědělství vyžadovalo více péče než v polosuchých oblastech východních. A protože jižní Čechy leží stranou hlavních cest a mají méně příznivé podmínky pro zemědělství, byla zde hustota zalidnění vždy aspoň o polovinu menší než v ostatních Čechách a industrializace probíhal zde pomaleji.

Regionální individualita jižních Čech je udržována sociálně ekonomickou integritou, která vychází z poměrně silné metropole. Mohla by vytvářet soudržnost o to pevnější, že v kraji není žádné jiné rovnocenné středisko, jak je např. v kraji Severočeském nebo Východočeském. Jihočeské obyvatelstvo zajisté přirozeně tíhlo ke své metropoli, ale od poloviny 19. století silně podléhalo sociálně ekonomické přitažlivosti dvou středisek mnohem větších i když byla poměrně vzdálená, a to přitažlivosti Prahy a Vídně.

Roku 1910 bylo v Praze 67 tisíc lidí narozených v jižních Čechách a o třetinu více, 106 tisíc, jich bylo ve Vídni, ačkoliv je od Českých Budějovic o třetinu více vzdálena než Praha. Nebýt této přitažlivosti bylo by to známé jihočeské vystěhovalectví jen o málo větší než v ostatních Čechách. Migrační ztráty by tam představovaly zhruba 1,5 promile ročně proti dvěma promile v jižních Čechách za uvedeného předpokladu. Ve skutečnosti však byly skoro šestkrát větší, 8,2 promile ročně. Větší migrační ztráty mělo tedy u nás jenom východní Slovensko, náš hospodářsky nejvíce zaostalý kraj.

Mohlo by se očekávat, že po státoprávním odtržení Rakouska se vystěhovalectví z jižních Čech průměrně zmenší. Ale nebylo tomu tak, protože tím více zmožněla přitažlivost hlavního města obnoveného vlastního státu. V letech 1921—30 činil migrační úbytek jižních Čech již 145 tisíc, tedy 10,6 promile ročně, kdežto v decenniu předválečném jen 8,2 promile. Toto poválečné vystěhovalectví z jižních Čech bylo poměrně větší než kdykoliv předtím, větší než v letech 1881—90, kdy se mnoho Jihočechů vystěhovalo do Ameriky. Tehdy poprvé jižní Čechy ztrácely

vystěhovalectvím více lidí, než získávaly přirozenou měnou, ač tam natalita začala klesat až od poloviny let 1890. V letech 1921—30 byla migrační ztráta již o 48 % větší než přirozený přírůstek, který tehdy činil ještě 7,1 promile ročně.

Druhá světová válka přivodila daleko největší změnu v populačním vývoji Českých zemí — odsun německého obyvatelstva. Pro jižní Čechy to znamenalo méně než pro Čechy západní nebo severní. Roku 1950 tam bylo zjištěno o 36 resp. 35 % méně obyvatel než roku 1930, kdežto v jižních Čechách celkový úbytek činil jen 23 %; nepřihlíží-li se k německému obyvatelstvu, bylo to ovšem jen 5 %. Do opuštěného pohraničí se sice v letech 1945—47 vystěhovalo z jižních Čech asi 127 tisíc lidí, což představuje enormní migrační úbytek, ale z velké části (25,7 %) se usadili v pohraničí jihočeském. Jinak v poválečném desetiletí 1950—60 přibýlo obyvatelů i v jižních Čechách, průměrně 3,8 promile ročně proti 5,5 promile v Čechách ostatních. V následujícím desetiletí však opět nastává stagnace. Podle statistiky přirozené měny a sěhování činil v letech 1961—70 celkový přírůstek zhruba 1,0 promile ročně, podle výsledků sčítání lidu jen 0,6 promile. Znatelněji přibýlo obyvatelů jenom v okrese budějovickém a krumlovském, pro ostatní území Jihočeského kraje vychází úbytek 0,8 promile.

O tomto populačním vývoji, který se dá statisticky sledovat teprve od roku 1870, informují následující relativní data. Absolutních neuvádíme, protože se-stava do roku 1930 zahrnuje území o něco větší než je nynější Jihočeský kraj. Pro srovnání připojujeme analogická data také pro ostatní Čechy. Data o migračních ztrátách v letech 1911—20 zahrnují i úmrtí vojáků zemřelých i za hranicemi vlasti. Data za léta 1961—70 se vztahují k dnešnímu území krajů. Přibýtek resp. úbytek na 1000 obyvatel v Čechách průměrně ročně ukazuje tabulka 1.

Tab. 1. Přibýtek nebo úbytek na 1000 obyvatel v jižních a ostatních Čechách.

Roky	přirozenou měnou		stěhováním		celkem	
	jižní Čechy	ostatní Čechy	jižní Čechy	ostatní Čechy	jižní Čechy	ostatní Čechy
1870—1880	11,6	9,6	— 8,1	1,6	3,5	8,1
1881—1890	9,0	8,3	—10,4	1,7	—1,5	6,5
1891—1900	9,4	9,9	— 8,2	0,7	1,3	9,2
1901—1910	10,0	9,4	— 8,2	1,5	1,8	7,9
1911—1920	3,3	0,4	— 5,2	2,0	—1,9	—1,6
1921—1930	7,1	5,7	—10,6	2,5	—3,5	8,2
1961—1970	2,4	2,1	— 1,4	—1,3	1,0	0,8

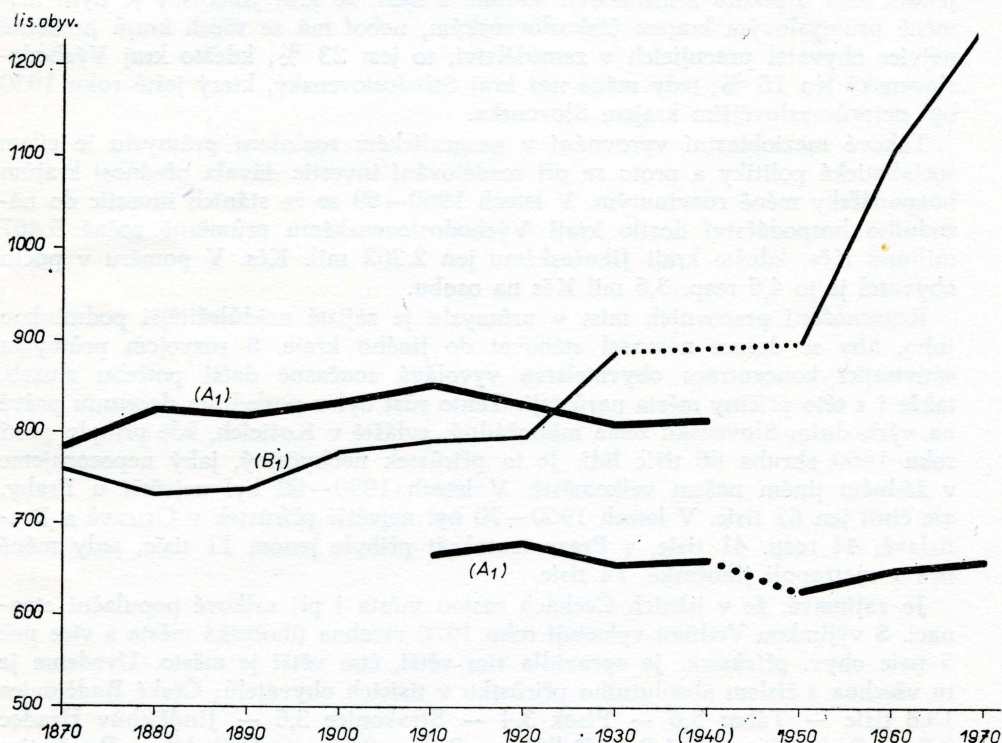
Tabulku 1 doplníme ještě absolutními daty o počtu obyvatelů v Jihočeském kraji a čtyřech ostatních českých krajích pro počátek, střed a konec sledovaného období. Data jsou zaokrouhlena na tisíc a pro rok 1920 jsou bez německého obyvatelstva, aby bylo možné srovnání s rokem 1970:

	1869:	1920:	1970:
Jihočeský kraj	761	682	653 tisíc
osatní 4 kraje Čech	4428	3821	5423 tisíc

Za posledních 50 let ubylo tedy v jižních Čechách 39 tisíc obyvatel. Za poslední desetiletí 1961—70 jich sice přibýlo 3 tisíce, což je opravdová populační stagrace, i když se za tu dobu počet obyvatel ještě nepatrně zvýšil o 1 promile ročně. Současně však nastává vážná změna v populačním vývoji ostatních Čech, neboť tam byl celkový přírůstek obyvatelstva ještě menší, průměrně 0,8 promile

ročně. Příčina vězí ve Středočeském kraji, především v Praze, v nedostatečném přirozeném rozmnožování obyvatelstva. V krajích Západočeském, Severočeském a Východočeském přibýlo průměrně 1,3 promile ročně. V Čechách se tedy objevuje nová populační deprese připomínající stav z let třicátých. Tento vývoj demografové předvídali již podle výsledků sčítání lidu r. 1947. Již tehdy představovalo obyvatelstvo Čech věkový typ regresní: lidí 50letých a starších bylo o 7,6 % více než dětí do 14 let.

Než vraťme se k populační stagnaci jihočeské. Její příčiny můžeme do jisté míry objasnit srovnáním s jiným československým krajem, který měl před 100 lety zhruba stejný počet obyvatel, jehož populační vývoj do druhé světové války probíhal skoro stejně — jak ji vidět z diagramu č. 1 — a který se jižním Čechám podobal co do stupně urbanizace a v nejdůležitějším znaku hospodářském, totiž ve stupni industrializace. Je to východní Slovensko.

1. Celkový počet obyvatel v jižních Čechách (A) a ve východním Slovensku v letech 1870—1970; křivka A₁ značí pouze neněmecké obyvatelstvo.

Data o zaměstnání obyvatelstva sice z té doby neznáme, ale stupeň industrializace zhruba charakterizuje kvóta městského obyvatelstva, která byla před válkou v těchto obou krajích menší než v jiných s výjimkou středního Slovenska, které však bylo více průmyslové. Ve městech s více než 5 tis. obyv. žilo roku 1869 v jižních Čechách zhruba 9 %, na východním Slovensku 7 % obyvatelstva. Je však pozoruhodné, že tento podíl se zde do roku 1930 bezmála ztrojnásobil, kdežto v jižních Čechách se zvýšil jenom na 16,5 %. Rychlejší urbanizace na Slo-

vensku souvisí především s větším přirozeným přírůstkem obyvatelstva, ale také s tím, že tam bylo více lidí zaměstnáno ve službách různého druhu, jak to bývá v zemích hospodářsky méně pokročilých. Pozorujeme to ještě roku 1930, kdy bylo na východním Slovensku v terciálním sektoru zaměstnáno stejně, ne-li více lidí než v průmyslu, to jest 20,2 % výdělečně činných, kdežto v jižních Čechách jen 15,9 %. Srovnání s průmyslem může být jen přibližné, protože při sčítání lidu se mezi průmysl počítaly i živnosti, a to i některé nevýrobní.

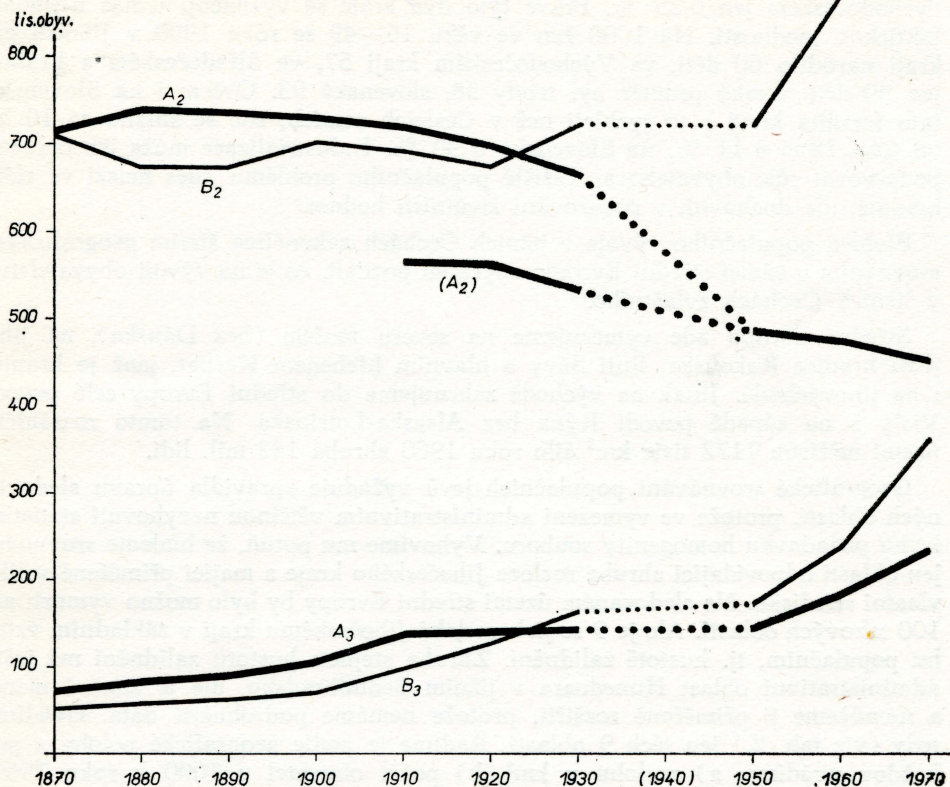
Socialistická industrializace ovšem přivodila nebývalý rozmach i na východním Slovensku. Podle závodové statistiky z roku 1954 byl sice tehdy podíl činných v průmyslu v jižních Čechách ještě větší než na východním Slovensku, takže to byl stále ještě nejméně průmyslový kraj československý. Ale podle předběžných výsledků sčítání lidu z roku 1970 je dnes poměr podstatně jiný. Jsme o tom informováni zatím jenom nepřímo, protože byla dosud uveřejněna jenom data o podílu zemědělství. Vidíme z nich, že kraj Jihočeský je nyní nejméně průmyslovým krajem československým, neboť má ze všech krajů poměrně nejvíce obyvatel pracujících v zemědělství, to jest 23 %, kdežto kraj Východoslovenský jen 16 %, tedy méně než kraj Středoslovenský, který ještě roku 1930 byl nejprůmyslovějším krajem Slovenska.

Takové mezioblastní vyrovnání v geografickém rozložení průmyslu je cílem socialistické politiky a proto se při rozdělování investic dávala přednost krajům hospodářsky méně rozvinutým. V letech 1960—69 se ze stáních investic do národního hospodářství dostlo kraji Východoslovenskému průměrně ročně 5.467 miliónů Kčs, kdežto kraji Jihočeskému jen 2.362 mil. Kčs. V poměru v počtu obyvatel je to 4,6 resp. 3,6 mil Kčs na osobu.

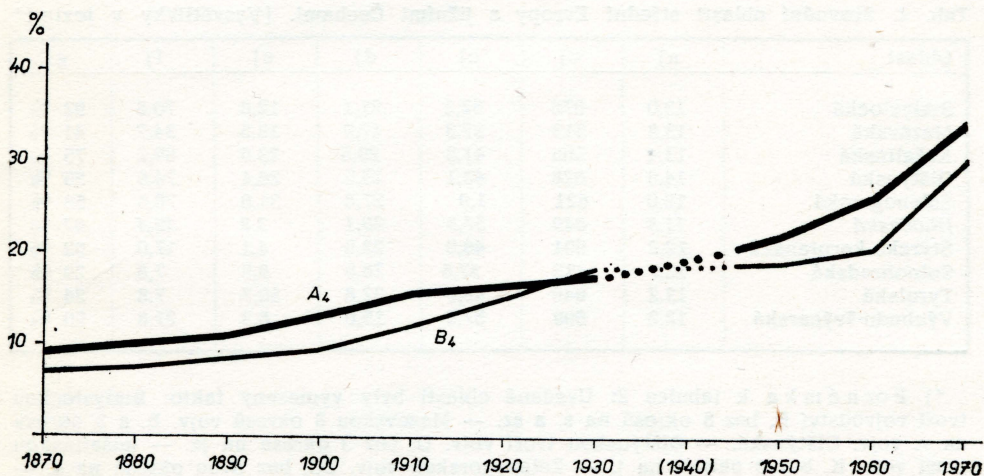
Rozmnožení pracovních míst v průmyslu je zajisté nejdůležitější podmínkou toho, aby se dorost nemusel stěhovat do jiného kraje. S rozvojem průmyslu související koncentrace obyvatelstva vyvolává současně další potřebu služeb, takže i z této příčiny města narůstají. Tento růst byl v posledním decenniu právě na východním Slovensku zcela mimořádný, zvláště v Košicích, kde přibylo proti roku 1960 zhruba 66 tisíc lidí. Je to přírůstek neobyčejný, jaký nepozorujeme v žádném jiném našem velkoměstě. V letech 1950—60 byl největší u Prahy, ale činil jen 62 tisíc. V letech 1960—70 byl největší přírůstek v Ostravě a Bratislavě, 44 resp. 41 tisíc, v Praze tentokrát přibylo jenom 11 tisíc, tedy méně než v metropoli jihočeské, 14 tisíc.

Je zajímavé, že v jižních Čechách rostou města i při celkové populační stagnaci. S výjimkou Vodňan vykazují roku 1970 všechna jihočeská města s více než 5 tisíc obyv. přírůstek. Je zpravidla tím větší, čím větší je město. Uvedeme je tu všechna s číslem absolutního přírůstku v tisících obyvatelů: České Budějovice 13,8 tisíc — Tábor 5,6 — Písek 3,4 — Strakonice 3,6 — Jindřichův Hradec 2,7 — Český Krumlov 1,8 — Pelhřimov 2,4 — Sezimovo Ústí 2,2 — Prachatice 2,2 — Milevsko 1,7 — Třeboň 1,0 — Vimperk 1,0 — Humpolec 0,9 — Soběslav 0,6 tisíc. Nejzajímavější je, že kvóta městského obyvatelstva je v Jihočeském kraji stále ještě větší než v kraji Východoslovenském a podíl Českých Budějovic na celokrajovém obyvatelstvu je stále ještě větší než u Košic, přes ten jejich enormní růst; viz diagram č. 2 a 3. Jenže růst měst znamená zároveň šíření městské mentality a to ovlivňuje nepříznivě populační vývoj. Na diagramu je také vidět, jak stále ubývá obyvatelstva venkovského (A_2).

Růst měst nemůže trvat dlouho, jestliže se neudrží přirozený přírůstek obyvatelstva, jediný zdroj skutečného populačního růstu. Právě proto se v posledním desetiletí zastavil růst Prahy. V celém Středočeském kraji se za těch 10 let počet obyvatelů téměř nezměnil: celkový přírůstek činí jen 0,1 %, podobně v kraji

2. Počet obyvatel v obcích s více než 5000 obyvateli a v ostatních obcích v letech 1870—1970; křivky A₂, A₃ se vztahují k jižním Čechám, (A₂) značí jen německé obyvatelstvo, B₂ a B₃ k vých. Slovensku.

3. Podíl městských obyvatel, tj. obyvatel obcí s více než 5000 obyv., v letech 1870—1970; křivka A₁ se vztahuje k jižním Čechám, křivka B₁ k východnímu Slovensku.

východočeském jen 0,25 %. Právě tyto dva kraje se vyznačují u nás nejmenší faktickou plodností. Na 1000 žen ve věku 15—49 se roku 1960 v Jihočeském kraji narodilo 60 dětí, ve Východočeském kraji 57, ve Středočeském s Prahou jen 40 dětí. Český průměr byl tehdy 58, slovenský 93. Ovšem i na Slovensku tato fertilita klesá a to rychleji než v Českých zemích; zde se snížila za 10 let od roku 1958 o 11 %, na Slovensku o 30 %. Industrializace může jen dočasně podporovat růst obyvatelstva. Těžiště populačního problému dnes neleží ve sféře hmotné, ale duchovní, v posuzování životních hodnot.

Přehled populačního vývoje v jižních Čechách zakončíme širším geografickým srovnáním v rámci střední Evropy, abychom poznali, co je na vývoji obyvatelstva v jižních Čechách zvláštního.

Střední Evropu zde vymezujeme na severu mořem (bez Dánska), na jihu jižní hranice Rakouska, linií Sávy a hlavním hřebenem Karpat, jenž je hranicí i na jihovýchodě. Jinak na východě zahrnujeme do střední Evropy celé povodí Visly a na západě povodí Rýna bez Alsaska-Lotrinska. Na tomto rozsáhlém území měřícím 1172 tisíc km² žilo roku 1960 zhruba 142 mil. lidí.

Geografické srovnávání populačních jevů vyžaduje zpravidla úpravu sledovaných oblastí, protože ve vymezení administrativním většinou nevyhovují statistickému požadavku homogenity souboru. Vyhovíme mu potud, že budeme srovnávat jen oblasti odpovídající zhruba rozloze Jihočeského kraje a mající přiměřeně veliké vlastní středisko. Na sledovaném území střední Evropy by bylo možno vymezit asi 100 takových oblastí. Ale je 9 se jich podobá Jihočeskému kraji v základním vztahu populačním, tj. hustotě zalidnění. Zhruba stejnou hustotu zalidnění má ještě administrativní oblast Hunedoara v jižním Sedmihradsku, ale je značně menší a nemůžeme ji přiměřeně rozšířit, protože nemáme podrobnější data. Uvádíme tedy (viz tab. 2.) jen těch 9 oblastí. Řadíme je podle geografické polohy a pro každou uvádíme: a) rozlohu v km², b) počet obyvatel v 1000 k roku 1960, c) hustotu zalidnění, d) podíl obyvatelstva ve městech s více než 10 tis. obyv., e) procentní přírůstek všeho obyvatelstva v l. 1950—60, f) analogický přírůstek onoho městského obyvatelstva, g) podíl měst na celkovém přírůstku obyvatelstva.

Tab. 2. Srovnání oblastí střední Evropy s jižními Čechami. (Vysvětlivky v textu.)*

Oblast	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)
Bialystocká	13,0	676	52,3	21,1	12,8	70,6	92 %
Mazovská	13,8	513	37,3	17,9	13,5	34,7	41 %
Košalinská	13,4	555	41,3	29,5	23,6	69,2	75 %
Olštýnská	14,6	628	43,1	23,5	26,4	74,6	55 %
Zelenogorská	12,0	621	1,9	27,8	31,0	78,5	58 %
<i>Jihočeská</i>	11,3	649	57,3	20,1	3,8	19,4	97 %
Štýrsko-korutanská	12,3	591	48,0	23,5	4,1	17,0	92 %
Solnohradská	12,7	482	37,8	26,9	6,5	7,8	29 %
Tyrolská	13,2	648	48,9	32,8	10,7	7,8	24 %
Východo-švýcarská	12,2	699	57,2	19,0	8,3	21,8	50 %

*) P o z n á m k a k tabulce 2: Uvedené oblasti byly vymezeny takto: Bialystockou tvoří vojvodství B. bez 8 okresů na s. a sz. — Mazovskou 8 okresů vojv. B. a 3 okresy na v. vojv. Olštýnské. — Olštýnskou tvoří vojv. O. bez 3 okresů na jz. — košalinskou tvoří vojv. K. bez 3 okresů na j. — Zelenogorskou vojv. ZG. bez dvou okresů na s. — štýrskokorutanskou tvoří země K. bez 2 okresů na z. a 4 okresy západního Štýrska. — Solnohradskou tvoří země S., 2 okresy západních Korutan a 1 okres vých. Tyrol. — Tyrolskou země TV. bez okr. Lienz, švýcarskou 6 východních kantonů.

Z přehledu je vidět především, že všechny uvedené oblasti s výjimkou jižních Čech leží buď v oblasti baltického zalednění anebo v horském pásmu alpském, tedy na okraji střední Evropy. Jen jižní Čechy leží téměř ve středu a mají úrodnější půdu. Při posuzování populačního vývoje je nutno přihlížet také k celkové životní úrovni obyvatelstva. V tom zajisté existují mezi těmito oblastmi velké rozdíly, jak můžeme nepřímo soudit podle stavu bytového fondu. V tom ohledu jsou poměry v jižních Čechách poměrně příznivé: 50 % bytů je připojeno na kanalizaci, 81 % na vodovod, 99 % je vybaveno elektrinou, 69 % domácností má elektrickou pračku a 70 % televizor.

Ze srovnání populačních dat je vidět, že sledované oblasti se nejméně liší v hustotě zalidnění a kupodivu také v podílu městského obyvatelstva, naproti tomu největší rozdíly jsou v celkovém přírůstku obyvatelstva. Jeho maximální hodnota je více než dvakrát větší než průměr a minimální hodnota představuje jen jeho čtvrtinu. A tímto minimálním růstem se vyznačuje právě obyvatelstvo jižních Čech. Při tom růst jejich měst není přiměřeně malý, ale tak značný, že spotřeboval skoro celý populační přírůstek, podobně jako v oblasti štyrsko-korutánské a bialystocké. Naproti tomu představuje přírůstek městského obyvatelstva jen asi čtvrtinu celkového přírůsku v oblasti tyrolské, solnohradské a východošvýcarské. Více než polovinu celkového přírůstku spotřebovala města ve všech sledovaných oblastech polských, tedy v zemích s poměrně velkým přírůstkem přirozeným. Ukazuje se tedy, že urbanizace je největším zatížením právě v jižních Čechách, kde se zastaví, jestliže se nezvýší přirozený přírůstek obyvatelstva. Od podobných oblastí řídké zalidněných se tedy jižní Čechy liší velmi nízkým přírůstkem obyvatelstva při nepřiměřeně velkém růstu měst.

Vylidňování jižních Čech bylo u nás po řadu desetiletí velmi diskutovaným problémem. Dnes už neexistuje v té podobě. Tehdy šlo jen o vystěhovalectví, kdežto ve skutečném růstu obyvatelstva byly na tom jižní Čechy lépe než Čechy ostatní. Dnes už nejde o vysěhovalectví, ale o opravdové vylidňování, o sám vlastní zdroj populační mohutnosti. V tom je dnes hlavní problém jižních Čech a Čech vůbec. Industrializace zajisté nebývala zvyšila hmotnou životní úroveň obyvatelstva, ale k jeho přirozenému růstu nepřispěla.

Ale i v tomto ohledu se dá z našeho srovnání odvodit důležitý poznatek, že totiž přirozený přírůstek obyvatelstva se může udržet i při vysoké životní úrovni. Příkladem je tu Švýcarsko, kde se přirozený přírůstek v posledním desetiletí ještě poněkud zvětšil. Čistá míra reprodukce byla tam 1,04 roku 1954 a 1,08 roku 1960. Tento nejlepší ukazatel plodnosti vykazoval pro České země roku 1968 už jen 0,87. Ale podobná populační situace byla u nás už v letech třicátých: roku 1938 se tato míra reprodukce snížila až na 0,71, ale roku 1947 dosáhla 1,35. Z toho vyplývá, že nejdůležitějším prostředkem populační politiky je posílit v mladém obyvatelstvu důvěru v budoucnost.

Literatura

- BOHÁČ A. (1937): Populační a národní vývoj jižních Čech. 16 str. Nár. jednota pošumavská, Praha.
- DZIEWOŃSKI K., KOSIŃSKI L. (1967): Rozwój i rozmieszczenie ludności Polski w XX. wieku. PWN Warszawa.
- HÄUFLER V. (1966): Changes in the geogr. distribution of population in Czechoslovakia, Rozpr. ČSAV, řada MPV 00:0:1—130. Academia, Praha.
- KORČÁK J. (1929): Vylidňování jižních Čech, 99 str., Vyd. Péče o blaho venkova. Praha.
- KUČERA M., SRB V. (1962): Atlas obyvatelstva ČSSR, 127 str. ÚSGK Praha.
- WIENDL J. (1970): Výsledky průzkumu příčin mechanického pohybu obyvatelstva v jižních Čechách, Demografie 12: 37—47.
- Předběžné výsledky sčítání lidu 1970. Jihočeský KNV. Čes. Budějovice 1971. 410 str.

POPULATION DEVELOPMENT IN SOUTH BOHEMIA

Due to a rather isolated position and a relatively high altitude, South Bohemia was populated much later than the rest of the country. The density of population was small and industrialisation proceeded rather slowly. The author describes the development of population in South Bohemia since 1870, and compares it with the development in the remaining parts of Bohemia. For a long time, people emigrated from South Bohemia to Prague or to Vienna (till 1914). Natural increase in population here was, however, more favourable than in the remaining parts of Bohemia. It also did not suffer much by the transfer of German inhabitants in 1946. After World War II emigration almost stopped but the natural increase also fell considerably. In 1960–1970 it was only 2,4 per mille whereas the total increase was only 1,0 per mille a year. In that decade the population stagnated in the whole Bohemia. There was only a 0,8 per mille increase. As early as 1947 the population of Bohemia belonged to a regressive type, i. e. the number of people over fifty exceeded by 7,6 % the number of children of 14. In 1968 the net production rate fell to 0,87.

The population development in South Bohemia is further compared with East Slovakia — another part of Czechoslovakia, most similar in population increase, urbanisation, and (till 1950) also industrialisation progress.

Diagrams show that both the population development, and urbanisation proceeded in both abovementioned regions approximately in the same manner. However since 1960 East Slovakia has shown a much greater increase as well as greater progress in industrial development. In proportion of town dwellers, however, South Bohemia preserves a higher level, i. e. the number of town dwellers has been increasing in spite of a continuous population stagnation.

In this paper the population development in South Bohemia (in 1950–1960) was also compared with other areas in Central Europe of a similar extent which showed a smaller density of population in 1960 and had their own regional centre. There are five in north-east Poland, and four in the Alps. All of them differ at least in the proportion of town inhabitants, in the growth of town and in the total increase in population. The largest increase has been recorded in four Polish areas, the smallest in South Bohemia. In Bohemia the towns consumed nearly the whole population increase, similarly as in the Korutany area.

To the figures:

1. Total number of inhabitants in South Bohemia A₁ and in East Slovakia B₁ in 1870–1970; curve A marks only Czech population.
2. Number of inhabitants in towns with more than 5.000 inhabitants and of rural population in 1870–1970; curves A₂, A₃ refer to South Bohemia, B₂ B₃ to East Slovakia.
3. Proportion of population in towns with more than 5.000 inhabitants in 1870–1970; curve A₁ refers to South Bohemia curve B₁ to East Slovakia.